

ГІДРАВЛІЧНИЙ РОЗРАХУНОК ПОЛИВАЛЬНОГО ПОЛІЕТИЛЕНОВОГО ТРУБОПРОВОДУ СИСТЕМИ КРАПЕЛЬНОГО ЗРОШЕННЯ

Середа А. І., Дюбко С. В.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Отримана теоретична формула для визначення втрати напору в поливному трубопроводі, яка враховує нелінійний закон зміни середньої швидкості потоку по довжині поливного трубопроводу.

Постановка проблеми. Одним з основних елементів систем крапельного зрошення є поливні трубопроводи з водовипусками. Втрати напору в поливному трубопроводі (ПТ) рекомендується обчислювати за формулою Дарсі - Вейсбаха (1):

$$h_f = \lambda \frac{l}{D} \cdot \frac{V^2}{2g} \quad (1)$$

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При гідравлічному розрахунку ПТ необхідно враховувати рух рідини з убуваючою по шляху витратою. Особливо значний вплив змінної маси рідини на втрати напору, якщо поливні трубопроводи перевищують довжину 50 м.

Мега статті. При обчисленні втрати напору в ПТ будемо враховувати швидкість рідини на початку трубопроводу. Визначимо втрати напору на ділянках ПТ за формулою, використовуючи вираз (1):

$$h_i = \lambda_i \frac{l_i}{D_i} \cdot \frac{V_i^2}{2g}, \quad (2)$$

де λ_i - коефіцієнт гідравлічного тертя на ділянці, який визначається за швидкістю на початку ПТ;

V_i - швидкість на початку розрахункової ділянки довжиною l_i і діаметром D_i , м/с.

Основні матеріали дослідження. Припустимо, що рух рідини з роздачею витрати по шляху можна описати у вигляді закону зміни середньої швидкості по довжині ділянки трубопроводу:

$$V_i = V_n \left(1 - \frac{x}{l_i}\right)^\alpha \quad (3)$$

де x – відстань від початку трубопроводу до розрахункового перерізу;

α – показник степеня, який враховує нелінійний характер розподілення швидкості по довжині трубопроводу із крапельницями.

При $\alpha = 1$ отримуємо лінійний закон зміни середньої швидкості потоку по шляху трубопроводу, тобто рівномірну роздачу витрати по шляху, що необхідно при режимі краплинного зрошення культур. Але коефіцієнт α може змінюватися від 1 до 0 в залежності

від довжини трубопроводу. Підставляючи (3) в формулу (2), отримаємо:

$$h_i = \frac{\lambda_i \cdot l_i}{D \cdot 2g} \cdot \left[V_n \left(1 - \frac{x}{l}\right) \right]^{2\alpha} \quad (4)$$

Формула (4) є функцією втрат напору при русі рідини зі змінною масою в залежності від закону зміни середньої швидкості потоку $V_i = f\left(\frac{x}{l}\right)$. В залежність

(4) входить параметр λ_i , який також залежить від V_i . Проведемо аналіз коефіцієнта гідравлічного тертя λ_i в разі руху рідини в ПТ з крапельницями. Як було раніше встановлено в [2], в разі руху рідини зі змінною масою в поліетиленових трубопроводах коефіцієнт λ_i залежить від числа Рейнольдса Re_i і визначається за емпіричною формулою виду:

$$\lambda_i = \frac{A}{Re_i^\alpha}, \quad (5)$$

де A – постійний коефіцієнт, який враховує вплив довжини і діаметру трубопроводу на втрати напору;

Re_i – число Рейнольдса, яке враховує режим руху рідини.

Вирішимо рівняння (4), підставивши в нього формулу (5). Після перетворень і диференціювання отримаємо:

$$\begin{aligned} h_i &= \frac{A_i}{Re_i^\alpha} \cdot \frac{l}{2g \cdot D} \cdot V_n^2 \left(1 - \frac{x}{l}\right)^{2\alpha} = \\ &= \frac{A_i \cdot v^\alpha}{v_i^\alpha \cdot D^\alpha} \cdot \frac{l}{2g \cdot D} \cdot V_n^2 \left(1 - \frac{x}{l}\right)^{2\alpha} = \\ &= \frac{A_i \cdot v^\alpha \cdot l}{2g \cdot D^{1+\alpha} \cdot V_n^\alpha} \cdot V_n^2 \left(1 - \frac{x}{l}\right)^{2\alpha}. \end{aligned}$$

де v – кінематична вязкість рідини.

Позначивши через $A_i = \frac{A_i \cdot v^\alpha}{2g \cdot D^{1+\alpha}}$, отримуємо:

$$h_i = A_i \cdot V_n^{2-\alpha} \cdot \left(1 - \frac{x}{l}\right)^{2\alpha} \cdot l. \quad (6)$$

Далі диференціюємо (6) по dx , отримаємо:

$$dh = -A_1 \cdot V_n^{2-\alpha} \left(1 - \frac{x}{l}\right)^{\alpha-1} dx. \quad (7)$$

Вирішимо диференціальне рівняння (7). Вважаємо, що температура рідини постійна, отже, $v = const$, діаметр трубопроводу і швидкість в його початку також постійні:

$$\int_0^l dh = -A_1 \cdot V_n^{2-\alpha} \int_0^l \left(1 - \frac{x}{l}\right)^{\alpha-1} dx,$$

$$h(l) - h(0) = A_1 \cdot l \cdot V_n^{2-\alpha} \int_0^1 \left(1 - \frac{x}{l}\right)^{\alpha-1} \cdot d\left(1 - \frac{x}{l}\right).$$

$$h(l) - h(0) < 0; h(l) - h(0) = -h,$$

$$-h = A_1 \cdot l \cdot V_n^{2-\alpha} \cdot \left(1 - \frac{x}{l}\right)^{\alpha} \Big|_0^l,$$

або

$$h = \frac{A_1}{\alpha} \cdot l \cdot V_n^{2-\alpha}. \quad (8)$$

Формула (8) служить для обчислення втрат напору в поливних трубопроводах систем крапельного зрошення. Формулу (8) можна представити у вигляді:

$$h = \frac{A_i}{\alpha \cdot Re_i^\alpha} \cdot \frac{l}{D} \cdot \frac{V_n^2}{2g}, \quad (9)$$

де $\lambda_i = \frac{A_i}{\alpha \cdot Re_i^\alpha}$ – коефіцієнт гідравлічного тертя,

який враховує зміну витрати по шляху трубопроводу.

Проведемо аналіз формули (9). При $\alpha = 1$ отримуємо лінійний закон зміни середньої швидкості потоку по шляху в трубопроводі. При цьому коефіцієнт гідравлічного тертя буде визначатися формулою:

$$\lambda = \frac{A_i}{Re}. \quad (10)$$

При $\alpha = 0,25$ коефіцієнт гідравлічного тертя буде вихислятися за формулою Блазіуса [3]:

$$\lambda = \frac{A_i}{Re^{0,25}}. \quad (11)$$

При $\alpha = 0,45$ коефіцієнт гідравлічного тертя приймає вид:

$$\lambda = \frac{A_i}{Re^{0,45}}. \quad (12)$$

Експериментально вченими встановлено [2; 4], що A_i в поліетиленових ПТ систем крапельного зрошення зростає зі збільшенням показника степеня α від 0,25 до 0,45 відповідно з 0,612 до 2,111.

Висновки. В результаті теоретичних досліджень можна прийти до висновку про те, що коефіцієнт гідравлічного тертя λ в поливних поліетиленових трубопроводах знаходиться для чисел $Re_n = 2300-40000$ за формулою:

$$\lambda_n = \frac{A_i}{Re_n^\alpha}. \quad (13)$$

де A_i і α – гідравлічні параметри, які визначаються дослідним шляхом для кожного конкретного випадку.

Список використаних джерел

1. Дідур В. А. Гідравліка, сільськогосподарське водопостачання та гідропневмопривод / В. А. Дідур, О. Д. Савченко // Прем'єр - Запоріжжя, 2005. – 464 с.
2. Кузнецов, Е. В. Влияние транзитной скорости на отклонение потока при истечении через отверстия-водовыпуски / Е. В. Кузнецов // Тр. Кубан. СХИ. – Краснодар, 1980. – Вып. 172. – С. 115–122.
3. Черноморцева, В. Н. Гидравлический расчет поливного трубопровода, оборудованного капельницами / В.Н. Черноморцева // Докл. ВАСХНИЛ. – 1983. – № 2. – С. 40–41.
4. Кузнецов, Е. В. Расходные характеристики капельниц-водовыпусков / Е. В. Кузнецов, Ю. А. Скобельцын // Тр. Кубан. СХИ. – Краснодар, 1982. – Вып. 198. – С. 73–79.

Аннотация

ГИДРАВЛИЧЕСКИЙ РАСЧЕТ ПОЛИВНОГО ПОЛИЭТИЛЕНОВОГО ТРУБОПРОВОДА СИСТЕМЫ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ

Серета А. И., Дюбка С. В.

Получена теоретическая формула для определения потери напора в поливном трубопроводе, которая учитывает нелинейный закон изменения средней скорости потока по длине поливного трубопровода.

Abstract

AN HYDRAULIC CALCULATION OF WATERING PLASTIC PIPELINE SYSTEMS OF DRIP IRRIGATION

A. Sereda, S. Diubko

Received theoretical formula for determining the pressure losses in the irrigation pipe, which takes into account the non-linear law of variation of the average flow velocity along the length of the irrigation pipeline.